

HFD 2016 ref. 32

En frånskild make ska kallas till bouppteckningsförrättning med anledning av den tidigare makens bortgång när bodelning med anledning av äktenskapsskillnaden inte har ägt rum.

18 kap. 1 § och 20 kap. 2 § ärvdabalken

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 28 april 2016 följande dom (mål nr 1280-15).

Bakgrund

R.C. avled den 2 juni 2013. En bouppteckning upprättades efter henne. Av bouppteckningen framgick att R.C. tidigare hade varit gift med P.J. och att dom på äktenskapsskillnad meddelats den 19 mars 2012 men att någon bodelning mellan makarna inte hade ägt rum. Som dödsbodelägare och närvarande vid bouppteckningsförrättningen antecknades maken L.M. och dottern E.C.

Bouppteckningen gavs in till Skatteverket för registrering enligt 20 kap. 9 § ärvdabalken men myndigheten beslutade att inte registrera den. Som motivering angavs att i de fall den avlidne var skild och bodelning med anledning av äktenskapsskillnaden ska ske men inte ännu skett, ska den tidigare maken betraktas som dödsbodelägare samt kallas till bouppteckningsförrättningen och upptas i bouppteckningen. En ny förrättning måste därför hållas.

L.M. överklagade beslutet till förvaltningsrätten, som avslog överklagandet och anförde bl.a. följande.

Det har gått relativt kort tid sedan P.J. och den avlidna maken erhöll äktenskapsskillnad, varför han får anses ha kvar sin rätt att påkalla bodelning. En frånskild make får, om bodelning vid den andra makens död ännu inte ägt rum, anses ha rätt att ta del i dödsboudredningen på samma sätt som efterlevande make. Att den avlidna ingått nytt äktenskap föranleder inte någon annan bedömning. P.J. var därför att betrakta som delägare i dödsboet efter R.C. och borde ha kallats till bouppteckningsförrättningen. Bouppteckningen hade således inte gått till på det sätt som anges i 20 kap. ärvdabalken.

I den nu överklagade domen gjorde kammarrätten samma bedömning som förvaltningsrätten och avslog överklagandet.

Yrkanden m.m.

L.M. yrkar att Högsta förvaltningsdomstolen ska förklara att P.J. inte är delägare i dödsboet efter R.C. och återförvisa målet till Skatteverket för ny handläggning. Han anför bl.a. följande.

Det saknas lagstöd för att utvidga begreppet dödsbodelägare till att omfatta en frånskild make även om bodelning efter äktenskaps-

skillnaden inte har skett men ska ske. Lika lite som det finns skäl att kalla borgenärer och andra vars rätt i övrigt kan äventyras av dödsbodelägarnas förvaltning av dödsboet finns det skäl att kalla frånskild make eller att betrakta denne som dödsbodelägare. Det finns rättsmedel för borgenärer och före detta makar att bevaka sin rätt genom att ansöka om att dödsboet avträds till förvaltning av boutredningsman eller att få bodelningsförrättare eller skiftesman utsedd.

Skatteverket, E.C. och P.J. bestrider bifall till överklagandet.

Skälen för avgörandet

Vad målet gäller

Frågan i målet är om en bouppteckning är behäftad med en sådan brist att Skatteverket ska vägra att registrera den när en frånskild make inte har kallats till bouppteckningsförrättning med anledning av hans tidigare makas bortgång, trots att bodelning med anledning av äktenskapsskillnaden inte har ägt rum.

Rättslig reglering

Enligt 20 kap. 9 § andra stycket ärvdabalken ska Skatteverket registrera en bouppteckning. Enligt tredje stycket får Skatteverket dock inte registrera bouppteckningen om det inte framgår att vid bouppteckningen har gått till på det sätt som sägs i 20 kap.

I 20 kap. 2 § första stycket ärvdabalken anges att samtliga dödsbodelägare ska kallas till bouppteckningsförrättningen. Den avlidnes efterlevande make eller sambo ska alltid kallas.

Av 18 kap. 1 § första stycket ärvdabalken framgår att efterlevande make eller sambo, arvingar och universella testamentstagare är dödsbodelägare. I andra stycket anges att om bodelning har skett efter arvlåtarens död eller om bodelning inte ska ske, är en efterlevande make eller sambo inte dödsbodelägare, om denne inte är arvinge eller universell testamentstagare.

I 9 kap. 1 § äktenskapsbalken anges att när ett äktenskap upplöses ska makarnas egendom fördelas mellan dem genom bodelning. Av 9 kap. 5 § framgår att en bodelning förrättas av makarna gemensamt. Om den ena maken är död, förrättas bodelning av den andra maken samt den dödes arvingar och universella testamentstagare.

I bestämmelserna om bodelning anges inte någon tidsfrist inom vilken en bodelning ska ha ägt rum. En makes anspråk på del av den andre makens giftorättsgods anses inte vara föremål för preskription. I praxis har emellertid passivitet med att begära bodelning i 24 år medfört att maken förlorat rätten till sådan (NJA 1993 s. 570) medan ett dröjsmål om tio år efter äktenskapsskillnaden inte ansetts medföra att en före detta make förlorat rätten att påkalla bodelning (NJA 2009 s. 437).

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

För att Skatteverket ska registrera bouppteckningen efter R.C. krävs att samtliga dödsbodelägare har kallats till bouppteckningsförrättningen (20 kap. 2 § ärvdabalken).

Med dödsbodelägare avses bl.a. efterlevande make (18 kap. 1 § första stycket ärvdabalken). I de fall bodelning har skett efter arvlåtarens död eller inte ska ske, är en efterlevande make inte dödsbodelägare, om maken inte är arvinge eller universell testamentstagare (18 kap. 1 § andra stycket ärvdabalken). Av regleringen framgår att den efterlevande makens ställning som dödsbodelägare är knuten till intresset av att bodelning sker.

En efterlevande make har således ett intresse av att delta i dödsboförvaltningen och i bouppteckningen för att kunna åstadkomma en uppdelning av makarnas giftorättsgods mellan sig och den avlidnes arvingar.

Intresset av att ingå i kretsen av dödsbodelägare gör sig också gällande för en frånskild make i de fall bodelning vid tidpunkten för den tidigare makens bortgång inte har skett.

I det lagstiftningsarbete som ledde till lagen (1933:314) om boutredning och arvskifte, som i dessa delar i princip överensstämmer med dagens regel i 18 kap. 1 § ärvdabalken, konstaterade Lagberedningen att i de fall den avlidne var gift måste i allmänhet bodelning ske för uppdelning av makarnas giftorättsgods mellan den efterlevande maken och den dödes arvingar. Redan det intresse som den efterlevande maken har i dödsboet gör det naturligt att maken räknas till delägare i det. Efter äktenskapsskillnad har frånskild make, i de fall bodelning vid den andra makens död ännu inte ägt rum, naturligen rätt att delta i boutredningen på sätt som för efterlevande make är stadgat (NJA II 1933 s. 152 f.).

I samband med införandet av regler om sambor i ärvdabalken uttalade Lagrådet att vissa bestämmelser i ärvdabalken gäller efterlevande sambo och att regleringen är av sådan innebörd att den kan tillämpas även när samboförhållandet först upphör och ett dödsfall därefter inträffar innan bodelning hunnit förrättas. Lagrådet ansåg att sådana situationer kunde lösas på samma sätt som de egentliga efterlevandefallen och pekade särskilt på vissa bestämmelser bl.a. 18 kap. 1 § och 20 kap. 2 § (prop. 1986/87:1 s. 352 f.).

I doktrinen dras också slutsatsen att om den avlidne var frånskild och bodelning efter äktenskapsskillnad ännu inte har ägt rum bör de bestämmelser rörande boutredningen som gäller efterlevande make vara analogt tillämpliga på den tidigare maken (Walin och Lind, Kommentar till ärvdabalken del II, 1 februari 2015, Zeteo, kommentaren till 18 kap. 1 §).

Bestämmelsen i 18 kap. 1 § ärvdabalken ska därför tillämpas också på en frånskild make i de fall bodelning med anledning av äktenskapsskillnaden inte har ägt rum vid den tidigare makens dödsfall och rätten att begära bodelning inte har gått förlorad.

Detta bör gälla även i det fall att den tidigare maken har gift om sig.

R.C. och P.J. har inte fördelat sin egendom genom bodelning. Då det vid dödsfallet inte hade gått mer än drygt ett år sedan skilsmässan har den frånskilde maken inte förlorat sin rätt till bodelning. P.J. ska därför betraktas som delägare i dödsboet efter R.C. och skulle ha kallats till bouppteckningsförrättningen. Eftersom så inte har skett har bouppteckningen inte gått till på det sätt som anges i 20 kap. ärvdabalken.

Skatteverket har således haft fog för sitt beslut att vägra registrering. Överklagandet ska därför avslås.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen avslår överklagandet.

I avgörandet deltog justitieråden *Melin, Nord, Bull, Baran* och *Andersson*. Föredragande var justitiesekreteraren *Anne-Therése Byström*.

Förvaltningsrätten i Stockholm (2014-09-04, ordförande Utme):

[text här utelämnad]

Frågan i målet är [således] om en före detta make till den avlidna ska anses vara dödsbodelägare när vid dödsfallet någon bodelning ännu inte har skett mellan de före detta makarna.

I 9 kap. 4 § äktenskapsbalken anges att bodelning med anledning av äktenskapsskillnad ska förrättas när äktenskapet har upplösts. Om någon av makarna begär bodelning när ett mål om äktenskapsskillnad pågår, ska bodelningen dock förrättas genast.

Enligt 17 kap. 1 § äktenskapsbalken ska, om makarna inte kan enas om en bodelning, domstolen på ansökan av make förordna någon att vara bodelningsförrättare.

Någon tidsfrist har inte föreskrivits inom vilken en make efter äktenskapsskillnad har rätt att påkalla bodelning och förordnande av bodelningsförrättare. Enligt praxis kan dock vid ett långt dröjsmål efter äktenskapsskillnaden denna rätt gå förlorad (jfr NJA 1993 s. 570.) Om denna rätt upphör har detta i praxis även bedömts medföra att den frånskilde maken inte kan anses ingå i kretsen av dödsbodelägare när den tidigare maken avlidit (jfr Kammarrätten i Sundsvalls beslut den 21 januari 2014 i mål nr 2868-13). Kammarrättens bedömning bör enligt förvaltningsrättens mening motsatsvis rimligen kunna innebära att en frånskild make som har en kvarblivande rätt att påkalla bodelning och förordnande av bodelningsförrättare, därmed också kan anses ingå i kretsen av dödsbodelägare när den tidigare maken avlidit. Förvaltningsrätten konstaterar i denna del att det gått relativt kort tid sedan P.J. och den sedermera avlidna R.C. erhöll äktenskapsskillnad. P.J. får mot denna bakgrund enligt

förvaltningsrättens mening anses ha kvar sin rätt att påkalla bodelning mellan honom och den avlidna R.C.

Lagrådet har vidare gjort följande påpekande i förarbetena. Vissa bestämmelser i ärvdabalken tar sikte på rättslägen som gäller ”efterlevande sambo”. Det citerade uttryckssättet synes adekvat för det fallet att ett pågående samboförhållande är rådande vid sambos död. Emellertid är att uppmärksamma också det fallet att samboförhållandet upphör medan båda samborna är i livet, men en av dem avlider innan bodelning hunnit förrättas. Vad gäller ärvdabalkens skilda stadganden om den rättsliga situationen för den sambo som i egentlig mening är ”efterlevande” (ett bestående samboförhållande bröts genom dödsfallet) är regleringen av sådan innebörd att den kan vinna tillämpning även när händelseförloppet är sådant att det först inträffar ett upphörande av samboförhållandet och därefter ett dödsfall innan bodelning hunnit förrättas. De nu avsedda situationerna synes för fall av sist åsyftad innebörd vara att lösa enligt samma mönster som de egentliga ”efterlevandefallen”; de fall i ärvdabalken som bör uppmärksammas såvitt gäller upplösning före dödsfall är bl.a. 18 kap. 1 § och 20 kap. 2 § (se prop. 1986/87:1 s. 352 f. och 373.). Lagrådets uttalande kan således tolkas som att bestämmelserna i ärvdabalken 18:1 och 20:2 får tillämpas när samboförhållandet upplösts medan de båda samborna levde men bodelning inte har hunnit ske innan den ena sambon avlider. Det vill säga den tidigare sambon får i ett sådant fall anses ingå i kretsen av delägare i dödsboet efter den avlidna och ha rätt att kallas till bouppteckningen, eftersom sambon fortfarande är intressent. Att så bör vara fallet kan motiveras av att det här rör sig om rent praktiska spörsmål. När det blir fråga om materiell rätt kan däremot inte den tidigare sambon tillerkännas någon förmån som tillkommer en ”efterlevande sambo” (se Walin & Lind, Kommentar till ärvdabalken, Del I, Arv och testamente, 6 uppl., s. 134 f.) Enligt uttalanden i doktrinen måste även efter äktenskapsskillnad en frånskild make, om bodelning vid den andra makens död ännu inte ägt rum, anses ha rätt att ta del i dödsboudredningen på samma sätt som efterlevande make (se Walin & Lind, Kommentar till ärvdabalken, Del II, Boutredning och arvsifte, sambolagen, försäkringsavtalslagen m.m., 4 uppl., s. 20). Denna inställning bör enligt förvaltningsrättens mening väl kunna motiveras utifrån samma praktiska spörsmål som gör sig gällande när ett samboförhållande upplösts medan båda samborna levde men bodelning inte har hunnit ske innan den ena sambon avlider. Att den avlidna i det aktuella målet har ingått nytt äktenskap föranleder enligt förvaltningsrätten ingen annan bedömning.

Förvaltningsrätten finner därmed vid en samlad bedömning att P.J. är att betrakta som delägare i dödsboet efter R.C. Vad L.M. anfört rörande en potentiell intressekonflikt i det fallet att P.J. skulle anses berättigad att ingå i kretsen av dödsbodelägare, föranleder enligt förvaltningsrätten ingen annan bedömning. Förvaltningsrätten konstaterar dock i denna del att L.M. i egenskap av dödsbodelägare i enlighet med 19 kap. 1 § ärvdabalken kan begära förordnande om att egendomen i boet ska avträdas till förvaltning av boutredningsman.

Då förvaltningsrätten funnit att P.J. är att betrakta som dödsbodelägare borde P.J. ha kallats till bouppteckningsförrättningen. Genom att han inte kallats till förrättningen har bouppteckningen inte gått till på det sätt som anges i 20 kap. ärvdabalken. Skatteverket har därför haft fog för sitt beslut att inte registrera den ingivna bouppteckningen. Överklagandet ska således avslås. – Förvaltningsrätten avslår överklagandet.

Kammarrätten i Stockholm (2015-02-10, Abrahamsson, Brege Svensson och Åhrling):

Vad L.M. har anfört i kammarrätten och vad som i övrigt har kommit fram i målet medför inte att kammarrätten gör någon annan bedömning än den förvaltningsrätten har gjort. Överklagandet ska därför avslås.
– Kammarrätten avslår överklagandet.